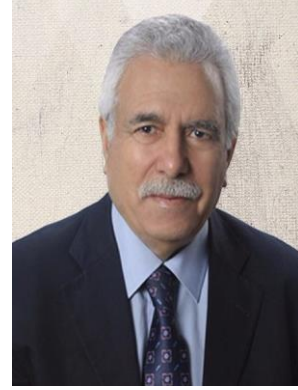

**BENİM TANIDIĞIM
ALİ NİHAD TARLAN HOCA***Dr. Şakir DİCLEHAN*

“ Büyük insanlar, yüksek dağlara benzerler.
Bir yanları aydınlık ise, öbür yanları karanlıktır.”

Ali Nihad Tarlan Hoca’yı konu alan ve benim pencereden onu anlatan bu yazıdan amaç, ne Hoca’yı göklere çıkarmak ve ne de onun eksik ve hatalı yanlarını göstermektir. Bugün adı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü’nde Farsça derslerimize gelen Prof. Tarlan’ın 1966-1967 ders yılında kaydımı yaptırdığım bu okulda, onun öğrencisi olma ve ondan istifade etme bahtiyarlığına erdiğimi belirtmeliyim. Dolayısıyla Hoca’yı tanımam o yıllara kadar uzanır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde 1967 yılından başlayarak mezun olduğum 1971 yılına kadar bu fakültede hocası olduğu Divan Edebiyatı metinler şerhi derslerinden çokça yararlandım.

Devam ettiğimiz ve zevkle dinlediğimiz derslerinin birinde Fuzuli’nin bir gazelini açıklarken, ben parmak kaldırarak söz istedim ve şiirde geçen “yeşillik” kelimesi üzerine bunun Hızır (Aleyhi’s-Selam) olayına işaret olduğunu ve bu konuyla ilgili âyet-i kerime’yi de okuyarak telmihte bulunduğunu söyleyince, hiç de layık olmadığım bir hitapla: “Benim 30 yıllık hocalığım esnasında ilk defa bu kadar dikkatle dersi dinleyen ve isabetle şiirdeki kelimeler ile âyetler arasındaki ilişkiye işaret eden bir talebeyle karşı karşıyayım” dedi.

1971 yılında bitirir bitirmez, Edebiyat Fakültesi’nde girdiğim doktora giriş sınavını kazanarak Ali Nihad Tarlan’ın başkanı olduğu Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü’nde (Şu anda Bilim Dalı olarak adlandırılıyor) “Erzurumlu İbrahim Hakkı ve Marifetnâme’nin Tahlili” isimli doktora tezi çalışmalarına başladım.

Ne yazık ki çok geçmeden bu kürsüde beklenmedik huzursuzluklar, hatta kavgaya varan hocalar arasındaki çekişme ve mücadeleler arasında, ister istemez kendimi adeta bir gayya kuyusu içinde buldum. Bu nedenle Ali Nihad Tarlan'ın yakınında bulunan ve onu en iyi bilenlerden biri olduğumu düşünüyorum.

Bu kavga ve çekişmelerin, önemli nedenleri arasında, başında ve temelinde, Eski Türk Edebiyatı alanında tek adam kalma arzusu ve beşeri bir zaaf olan kıskançlık duygusu ve kişinin kendi egosunu tatmin etmekten kaynaklandığını görerek derin bir elem duydum. Ne yazık ki günümüze kadar da sürmüştür Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'ndeki bu tek adam kalma duygusu.

Benim öğrenci olarak girdiğim 1966-1967 ders yılında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'nde, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Prof. Dr. Fahir İz ve Prof. Dr. Abdülkadir Karahan olmak üzere üç profesör vardı. Yine aynı kürsüde Doç. Dr. Ali Alparslan ve Doç. Dr. Mehmet Çavuşoğlu ikilisi, doçent olarak görev yapmaktaydılar. Dr. Amil Çelebioğlu ve Dr. Günay Kut da (hala hayattadır) bu kürsüde asistan olarak çalışmalarını sürdürmekteydiler.

Elli yıllık bir aradan sonra, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı'nda şu anda emekliye sevk edilen bir profesörün ardında, bu kürsüde amansız hastalıkla mücadele eden ve doktorasını vermiş bulunan bir tek öğretim üyesinden başka kimsenin kalmadığı görülmektedir. Bütün bu olup bitenlerin temelinde o zamanlar Karahan'ın : "Altın, az olduğu için kıymetlidir. Çok olsaydı toprak kadar değersiz olurdu. Ben de sizi yetiştirmeyeyim ki kıymette kalayım" şeklindeki yanlış bir anlayış ve tek adam kalma düşüncesinden kaynaklandığı kuşkusuzdur.

İstanbul Üniversitesi'nin Tarihçesi

İstanbul Üniversitesi, kendi geçmişini Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar götürmek suretiyle bu padişah tarafından oluşturulan ve onun fermanıyla kurulan Fatih Medreseleri'ni esas alarak kuruluşunu 1453 yılına dayandırır ve esas alır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli kurumlarının başında, medreseler gelmekteydi kuşkusuz. Bunlar, varlıklarını 20. asrın başlarına kadar sürdürmüş ve yerine yenileri kurulmadan 1924 yılında, yeni kurulan rejim tarafından kapatılmışlardır.

Aslında Osmanlı Devleti'nde yeni bir yükseköğretim müessesesi kurma düşünce ve girişimleri, XIX. yüzyılın ortalarına kadar gider. Osmanlılarda görülmeye başlanan bilimdeki Doğu dünyasından Batı'ya olan yöneliş ve onun eğitimine karşı gösterilen ilgi, ister istemez devlet idaresindeki yetkilileri düşündürmeğe başlamıştır. Bilim ve edebiyat alanında meydana gelen yenilik ve değişimler, Tanzimat döneminde medrese dışında, yeni bir yükseköğretim müessesesinin oluşturulması ve kurulması yolunda girişimlerin başlamasına neden olmuştur.

Tanzimat'ın ilânından sonra ilk olarak modern bir üniversitenin açılması için 21 Temmuz 1846 yılında, bir girişimde bulunulmuş, Darü'l-Fünun'a olan ihtiyaç, "malumat ve hüsn-i ahlâkça mükemmel olmak isteyen ve bütün ilim ve fenleri okumaya hevesli veya devlet dairelerinde çalışmak isteyen herkese gerekli bilgileri sağlayacak bir kurum" şeklinde tanımlanmış ve açılması düşünülen bu yüksekokul için bazı önerilerde bulunulmuştur.

Daha sonraki zamanlarda ve tarihin seyri içinde "Darü'l-Fünun" adıyla ortaya atılan üniversitenin kurulması ve hayata geçirilmesi düşüncesi üzerine, "Darü'l-Fünun-i Osmanî" adı, ön plana çıkmış ve benimsenmiştir. 1863 yılında İstanbul'da açılması için bir takım girişimlerde bulunulmuş ve temellerinin atılması için ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Başlangıçta zor şartlar ve eksiklikler içinde kurulan bu bilimler yurdu veya yuvası, yapılan bilimsel araştırmalar ve deneyler yanında, halka açık konferanslar ile programlarını sürdürmüş ve Miladi:1869 yılında, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile hayata geçirilen bu üniversite, 20 Şubat 1870'te, Darü'l-Fünûn-i Osmanî adıyla faaliyetlerine resmen başlamıştır.

Darü'l-Fünûn-i Osmanî, programındaki üç kısımdan (fakülteden) birisi de Hikmet ve Edebiyat Bölümü olmuştur. Darü'l-Fünun'un ilk Emni, (Rektörü) Yanyalı Hoca Tahsin Efendi'dir. Onun bir deneyi, ortalığı karıştırmaya yetmiş ve hemen tartışmalar başlamıştır.

Hoca, canlıların havasız yaşayamayacağını ispat için, havadan arındırılmış bir fanusun altına güvercin koyarak deney yapmıştır. Bu deney yanında o zamanlar İstanbul'da bulunan ve Darü'l-Fünun'un açılış merasiminde de hazır bulunan Cemâleddîn Afgânî'nin bir konuşması, tartışmaları alevlendirmiştir.

Cemâleddîn Afgânî'nin, sanayi, edebiyat ve teknoloji konularında verdiği konferansların birinde, sanatı tanımlarken: "Peygamberlik de sanatlardan bir sanattır" şeklindeki açıklaması, ortalığı büsbütün karıştırmıştır. Onun bu sözleri, konferansa katılanlar arasında tepkiye yol açmış ve çeşitli çevrelerin şiddetli itirazı sebebiyle verilen konferanslar iptal edilmiştir. Bunun üzerine, Darü'l-Fünun-i Osmanî'nin, bir yıl sonra kapatılmasına karar verilmiş, Rektör, görevden alındığı gibi Cemâleddin Afgânî de yurtdışına gönderilmiştir.

Darü'l-Fünûn-i Osmanî Müdürü Tahsin Efendi'nin azledilmesi üzerine, yerine geçici olarak Maarif Nezareti muavinlerinden Kâzım Efendi getirilmiştir. Osmanlı maarif tarihiyle ilgili araştırmalarda, genel olarak Darü'l-Fünûn-i Osmanî'nin bu olay sonucu kapatıldığı belirtilmekteyse de, Darü'l-Fünun'daki derslerin, 1872-1873 öğretim yılına kadar kesintisiz devam ettiği görülmektedir.

Ülkenin, Batı tarzında bir üniversiteye ihtiyacı bulunduğuna inanan idareciler, başarısız bu iki girişimden sonra farklı bir anlayış ve tavırla,

yeniden bir Darü'l-Fünun'un kurulması ile ilgili çalışma ve gayretlerine hız verirler.

Kapatılan Darü'l-Fünun-i Osmanî yerine, bu defa 1874'te hayata geçirilen Darü'l-Fünûn-i Sultanî adıyla yeni bir kurum, Hukuk, Fen ve Edebiyat yüksek mekteplerinden oluşan ve resmî yazışmalarda üçüne birden "Mekâtib-i Âliye" denilen bir kurum faaliyete geçirilmiştir. Bu üç bölümünden birisi de, Edebiyat-ı Aliye Mektebi'dir ki, Edebiyat-ı Aliye Mektebi, günümüzdeki İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nin çekirdeğini oluşturmuştur.

Elli beş yıllık tecrübelerin ışığında, artık yerleşmiş bir hukuk mektebinin de bulunduğu birkaç fakülteden oluşan ve bugünkü üniversitenin temelini oluşturan Darü'l-Fünûn-ı Şahâne'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Bu müessesenin resmî açılışı, II. Abdülhamid'in 25. cülus yıldönümüne rastlayan 31 Ağustos 1900 tarihinde yapılmıştır.

Dârü'l-Fünun-ı Şahâne, Edebiyat ve Hikmet (Felsefe) şubesi, Ulûm-i Riyâziyye ve Tabîyye (Fünun) şubesi ve Ulûm-i Âliye-i Dîniyye (İlahiyat) şubesi adlı üç fakülteli bir üniversite olarak planlanmış. Hukuk ve Tıbbiye mekteplerinin resmen bağlanmasıyla birlikte, Darü'l-Fünun'un, tabii kolları sayılmasıyla, beş fakülteli modern Osmanlı üniversitesinin ilk kuruluşu böylece tamamlanmış olduğu görülmektedir.

1911'de yapılan yeni bir düzenlemeyle üniversiteye, bu defa "İstanbul Darü'l-Fünun'u" ismi verilmiş ve bu bilim yuvasında, Ulum-ı Şer'îye, Ulum-ı Hukukiye, Ulum-ı Tıbbiye, Fünun ve Ulum-ı Edebiye Fakülteleri açılmıştır. 1912-1913 eğitim yılında Ulum-ı Edebiye Bölümü'ne 226 öğrencinin kaydedildiği kaynaklarda belirtilmektedir.

II. Meşrutiyet döneminden itibaren yabancı uyruklu öğretim üyeleri ile birlikte, yabancı uyruklu öğrenciler de İstanbul Darü'l-Fünunu'na kabul edilmeye başlamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluncaya kadar Darü'l-Fünun, bu hüviyetiyle eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmüştür. Lozan Antlaşması'ndan hemen sonra da İngilizlerin boşalttığı Harbiye Nezâreti binası, (bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binası) Darü'l-Fünun'a tahsis edilerek bu kurumun yer darlığı böylece büyük ölçüde halledilmiştir.

1923'te Ankara'da toplanan "Birinci İlmî Heyet"te, Darü'l-Fünun ve Yüksekokullar ele alınmış, bu defa 3 Mart 1924 tarihinde yürürlüğe giren Tevhîd-i Tedrîsat Kanunu ile lağvedilen medreselerin yerine yeniden İlahiyat Fakültesi kurulmuş ve 1 Nisan 1924'te Türkiye Büyük Millet Meclisi Darü'l-Fünun'a hükmî şahsiyet kazandırılarak katma bütçe ile idare edilmesine karar verilmiştir. Böylece İstanbul Darü'l-Fünunu, ilmî, idarî ve malî bakımdan özerk bir hüviyet kazanmıştır.

Bunu esas alarak vekiller heyetinin (Bakanlar kurulunun), 21 Nisan 1924 tarihinde kabul ettiği şekil ve esaslar çerçevesinde çıkarılan kanun, Darü'l-Fünun'un lağvedilip yerine İstanbul Üniversitesi'nin kurulduğu 1933 yılına kadar yürürlükte kalır.

1930 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce hükümete verilen yetkiye dayanarak Cenevre Üniversitesi pedagoji profesörü Albert Malche İstanbul'a davet edilmiş ve kendisinden Darü'l-Fünun'un yeniden düzenlenmesi hususunda kendisinden bir rapor hazırlaması istenmiştir.

Malche, geniş bir inceleme sonunda Darü'l-Fünun'un mevcut durumunu ortaya koyan ve yapılması gereken düzenlemeyi içeren bir rapor hazırlayarak 29 Mayıs 1932'de hükümete sunmuştur.

Malche, ders programlarında fazla değişikliğe gerek görmemiş, daha çok uygulamaya yönelik tedbirler önermiştir. Raporunda ayrıca tek parti yönetiminin eğilimine uygun olarak Darü'l-Fünun'un muhtariyetini kısıtlayan tekliflere de yer verilmiştir.

Buna rağmen, hükümetin 5 Mayıs 1933 tarihli toplantısında, Darü'l-Fünun'un kapatılarak yerine yeni esaslara göre İstanbul Üniversitesi'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Hükümetin bu yöndeki teklifi üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 31 Mayıs 1933 tarihli oturumunda Darü'l-Fünun ve bağlı kuruluşlarının, bu tarihten geçerli olmak üzere lağvedilmesi kararlaştırılmış, Maarif Vekâleti 1 Ağustos'tan itibaren İstanbul Üniversitesi'ni kurmakla görevlendirilmiştir. Yeni üniversitenin kadro işleriyle, devrin Maarif Vekili Reşid Galib bizzat meşgul olmuştur.

Bu tasfiyede "ilimden ziyade idealistliğin ve yeni kurulan Cumhuriyet rejimi isteklerinin ön planda tutulduğu" bilinmektedir. Ayrıca kadro dışı bırakılanlar arasında Avrupa'da öğrenim görmüş veya ihtisas yapmış, milletlerarası ilmî kuruluşlara üye olmuş, mükâfat almış, ilmî eserler telif etmiş, nihayet bir kısmı daha sonra üniversiteye davet edilmiş olan Mehmed Fuad Köprülü, Ahmet Ağaoğlu, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Sekip Tunç, Ömer Ferit Kam ve Ahmed Refik Altınay gibi ilim adamlarının da bulunduğu bakılırsa siyasî ve hissî sebeplerin, bu tasfiyede rol oynadığı görülmektedir.

Konumuzla ilgili isimler içinde Mehmed Fuad Köprülü, öne çıkar. İstanbul Darü'l-Fünun'un kuruluş yıllarında, akademisyenlik kariyerinden geçmeden ve doktorası olmadan Mehmed Fuad Köprülü, 1913 yılında profesör olur ve Halit Ziya Uşaklıgil'den boşalan İstanbul Darü'l-Fünun'un Türk Edebiyatı Tarihi müderrisliğine (profesörlüğüne) getirilir. 1923'te Edebiyat Fakültesi dekanı olur, 1933'te ise ordinaryüs profesör olur ve 1943'te de emekliye ayrılır.

Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü

Şimdi esas konuya girecek olursak, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'nün geçmişi, Prof. Fuat Köprülü'ye kadar uzanır. Üniversite adının, henüz "İstanbul Darü'l-Fünun"u olduğu dönemlerde, Namık Kemal'in oğlu Ali Kemal Bolayır, Ferit Kam ve benzeri birçok değerli ve ünlü hocalar vardır bu bölümde.

Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'nün başına ilk olarak Ord. Prof. Mehmed Fuad Köprülü getirilir ve 1943'te emekli olduğu tarihe kadar sürer onun bu başkanlığı.

Edebiyat Fakültesi Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü'nde Cumhuriyet'in ilk yıllarında görev yapan Prof. Fuad Köprülü, kimsenin ortalıkta pek gözükmeyişi veya bulunmadığı o dönemlerde, edebiyat alanında faaliyet gösterir ve bu meydanda at koşturur. Süleyman Nazif, Köprülü'yü veciz bir nükteyle iğnelemekten geri durmaz: "Bence Köprülü'nün kalemi, yük taşıyan kira arabalarına benzer ki, taşıdığı eşyanın nelerden ibaret olduğuna değil, alacağı ücretin ne kadar olduğuna bakar."

Necip Fazıl ise, ona başka bir pencereden bakar ve der ki: "Babıalî'de 'Hayat Mecmuası' idarehanesi... Hani bu 1927-28'lerde Maarif Vekâleti'nin (Millî Eğitim Bakanlığı) patronluğu altında çıkarılan ve Edebiyat Fakültesi profesörlerinden bir grubu merkezinde toplayan "Yeni Mecmua" ve "Dergâh" sonrası meşhur dergi... Tatar Osman isimli, yüzü kırım mühürlü, ciddi görünüşlü bir maarifçi idaresinde... Tatar Osman, şahsıyla bir mücevher değil ama zamanenin mücevher sanılan elvan elvan boncuklarını, daha doğrusu sahte taşlarını vitrinlemeye memur bir idareci.

Atlas Okyanusu'nu uçakla ilk defa geçen Amerikalı Lindberg'in marifetine destanlar yazıldığı çığır... Köprülüzadeleri (Mehmed Fuad), Mehmet Eminleri, Mustafa Şekipleriyle birçok profesör, çağın makinayı harikalastıran bu adamı büyük bir kahraman saymakta, övmekte, yüceltmekte...

Bir profesörümüz, (Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü), "Nazik Anlar" manasındaki "Moments Critiques" (Moment Kritik) tabirini" Ezmîne-i Tenkîdiye" (Tenkit Devirleri) olarak çevirmiştir.

Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Prof. Fuad Köprülü'den sonra Prof. İsmail Hikmet Ertaylan görev yapacaktır. Köprülü'nün emekli olduğu tarihlerde, İsmail Hikmet Ertaylan, Ocak 1943'te ordinaryüs profesör unvanıyla İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Türk Edebiyatı Tarihi Kürsüsü öğretim üyeliğine getirilir. O da Köprülü gibi akademik kariyerden geçmemiştir. Daha önce, görev yaptığı Azerbaycan'da, başarılı çalışmalarını değerlendiren Bakü Üniversitesi senatosunun kararı ile kendisine, Temmuz 1927'de profesörlük unvanı verilmiştir.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde edebiyat tarihiyle ilgili çeşitli yayınlarda bulunan Ertaylan, İstanbul'un 500. fetih yıl dönümünü kutlamak için düşünülen yayınları hazırlayacak komiteye başkanlık eder ve bir takım çalışmalarda bulunur. Fakültenin Eylül 1960'ta emekli olur.

Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan

Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Başkanlığında artık Ali Nihad Tarlan'ı görmekteyiz. Kısaca hayatına bir göz attığımızda, Prof. Dr. Ali Nihad Tarlan, Vefa Sultani'sinde (Lisesinde) ünlü tarihçi İbrahim Necmi Dilmen'den ilk

edebiyat zevkini aldıktan sonra, girdiği Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1920 yılında mezun olur ve fakülteyle ilişkisini sıcak tutmaya özen gösterir ve devam ettirir.

Ali Nihad, 1922'de "İslam-Türk Edebiyatında Leyla ve Mecnun Mesnevileri" adlı teziyle "Edebiyat Doktoru" unvanını alır. İstanbul Üniversitesi'nde ilk edebiyat doktorudur Ali Nihad.

Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde Prof. Fuad Köprülü'den sonra Prof. İsmail Hikmet Ertaylan'la birlikte Prof. Tarlan, 20 Ağustos 1933'te Metinler Şerhi doçenti olarak ders vermeğe başlar. 1 Temmuz 1941 yılında profesör olur ve hocalığı, emekli olduğu 1972 yılına kadar sürer bu fakültede.

Ali Nihad, öğreticiliğinin 30. yılında: "Hayatım daimi bir hocalık heyecanı içinde geçmiştir." cümlesiyle başladığı sözlerine "sanki bu uzun yıllar, bir bahar rüzgârı gibi geçti ama nasıl biliyor musunuz? Hani okşayan bir bahar meltemi olursa, insanın yüzünde bir tüy hafifliği ile dolaşan tatlı bir rüzgâr oluyor ya, öyle diye ..." sürdürür bu konuşmasını.

Tarlan, değerli hocalardan, Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem Bolayır, Ferit Kam ve benzeri edebiyatçı ve felsefecilerden çokça yararlanır. Klasik şiir ve İran Edebiyatı'nın dış şeklinden ve söz oyunlarından daha çok onların iç dünyasına ve ruhuna nüfuz etmeye çalışarak ve onları aydınlatmaya muvaffak olur. Ona göre: "Dil ve Edebiyat, her kaba kişiye giriş izni verilmeyen kutsal bir mıntıkadır."

Divan şiirinin, orijinal tarzda ele alınması, onun zengin ve renkli dünyasına tam manasıyla girilebilmesi, merhum Ömer Ferid Kam (1864-1944)'la başlamış, Ali Nihad Bey, feyiz aldığı hocasının yolunu sadece takip etmekle kalmamış, bu yolu, daha da geliştirip sistemleştirmeye ve bir bulvar haline getirmeye çalışmıştır.

Bu yöndeki çeşitli eserleri, daha sonra meslektaşları olarak yetiştirdiği öğrencilerinin ve onların da öğrencilerinin, yayınlanmış veya yayınlanmamış eserleriyle, yüksek lisans (master) ve doktora tezleriyle yeni bir ekolün kurucusu olmuştur diyebiliriz.

Edebiyat Tarihçisi Tarlan

Tarlan Hoca'ya göre: "Edebiyat tarihi, öğrencilik yıllarımızda sık sık tekrar ettiği ve kendisinden dinlediğimiz şekilde 'Edebiyatın Tarihi'dir. "Daha açık bir ifadeyle: "Edebiyat Tarihi, her şeyden evvel edebi mahsullerin tarihidir. Sonra edebi eserleri izah için onları vücuda getiren sanatkarların psikolojik durumlarının incelenmesi demektir. Bu düzen içinde lazım gelen tetkikler, muhite ve cemiyete doğru yayılır. Çünkü sanat eseri, cemiyetin bünyesini gösterir. Sanatın gayesi kendi içindedir." der ve Eski-Yeni Edebiyat konusuyla ilgili olarak şu görüşleri ileri sürer: "Edebiyat bir küll (bütün)dür. Ancak şekil itibariyle eski ve yeni diye ayrılabilir. Bunlar arasındaki en bariz fark, kavuk ile şapka arasındaki fark gibidir. İkisi de başı örtmek için kullanılır.

Ama zamana ve ihtiyaca göre şekil değiştirir. Bir cemiyette, herhangi bir değişiklik zuhur ederse, orada sanat da hemen faaliyete geçer... Her devrin edebiyatı o devrin tabii mahsulüdür.” şeklindeki açıklamasıyla Edebiyat Tarihi’ne değişik bir pencereden baktığı anlaşılmaktadır.

Ali Nihad’la yapılan bir röportajda, kendisine tevcih edilen: “Bugünkü edebiyatı, hususiyile Türk şiirini şekil, ölçü, ahenk ve muhteva itibariyle nasıl görüyorsunuz? Müşahhas misaller verebilir misiniz? Sorusuna karşılık şu cevabı verir: “Bugünkü edebiyatı layıkıyla takip edemiyorum. Esasen eski edebiyata dair eserler yazmakla meşgulüm. Ancak ben şekle bağlı insan değilim. Elbette bugünün sanat ihtiyacına cevap veren değerli sanatkârlarımız vardır. Mesela şimdi hatırlıyorum Orhan Veli’nin “Yazık oldu Süleyman Efendiye” si, nasırından başka bir şeyden ıstırap duymayan bir insan, emsalsiz bir şekilde tasvir etmiştir. Mesela aynı şairin “Ama olmaz ki böyle de yatılmaz ki” şiirinde de derin bir ihtirasın ifadesi vardır. Nedim:

“Destide kadehte doyamam görmeğe bari
Ey gevher-i şeffaf senin mahzenin olsam”

diyor. Şeffaf bir gevher olan şaraba, ne derin bir iştihak ifade ediyor. Lakin Orhan Veli’nin: “Rakı şişesinde balık olsam” sözü yanında Nedim oldukça sönük kalıyor.” demesi, oldukça garip bir açıklama olduğu gibi, bir Divan Edebiyatı uzmanı Hoca tarafından dile getirilmesi de çok ilginç ve şaşırtıcıdır. Nerede Nedim’in o muhteşem beyti ve nerede Orhan Veli’nin çok yavan kalan dizesi?

Tarlan Hoca, o dönemde zaman zaman Divan Edebiyatı ile ilgili sorulara muhatap olmuş ve kendi penceresinden bu edebiyata bakmaya çalışmıştır. Örneğin: “Divan Edebiyatı’nı hangi yolla, nasıl öğrenebiliriz? Nasıl anlayabiliriz? Divan Edebiyatı’ndan nasıl zevk alınır ve nasıl okutulmalı?” Sorusuna karşılık şu cevabı vermiştir: “Divan Edebiyatı’nı bilen ve duyan bir hoca okutulmalıdır. Orhan Veli, Cahit Sıtkı Tarancı, duygulu şairlerdir ve güzel eserler vermişlerdir. Fakat edebi eserler, ruhlar üzerinden hafif bir rüzgâr gibi değil kasırga gibi geçen eserlerdir. Bunlar, derin izler bırakırlar. Beşer hayatının ezeli ve ebedi ıstıraplarına parmak basan eserler ebedidir. Ebedi eser bırakmaya muvaffak olmak için şekil mükemmeliyetiyle beraber esaslı ve geniş fikrî ve felsefî kültür lazımdır. Böyle eserler, her zaman insanlığın yükselmesine hizmet eder. Bir köşesinde yetişen İkbâl, Avrupa şiir ve tefekkür âlemini nasıl fethetmiştir. Bunun üzerinde düşünmek lazımdır.

İdealsiz ve imansız bir şiir, zamanın dişleri arasında eriyip kaybolur. Şair insanlığın büyük ideallerini ruhunda hissetmelidir. İdealsiz ve imansız şiir, zamanın dişleri arasında bir fondan gibi eriyip gider. Eser, o dişlerin arasına bir granit parçası gibi girmeli ve zamanın dişlerini kırmalıdır.”

Şairliği

Tanzimat dönemi şairlerinden Ziya Paşa, şairleri tavsif ederken:

“Şair şair doğar anadan
Asarı görünür ibtidadan”

der. Ali Nihad Tarlan: “Hayatımda bir an dahi şairlik davasında bulunmadım” dese de şiiri, sadece bir meslek veya gaye olarak ele almamıştır. Aynı zamanda önde gelen bir Divan şairi de olan ve Muhibbî mahlasını da kullanan Kanuni Sultan Süleyman’ın (1520-1566):

“Muhibbî halvet-i dilde heman eğlencedür ancak
Öğünüp şi’r ile kimse demesin kim kemalim var”

dediği gibi Ali Nihad Tarlan’ın da kendisinin şiir yazmasını, daha çok eğlence babından telakki ettiği görülmektedir.

Tarlan Hoca, şiir hakkındaki düşüncelerini şu şekilde ifade eder: “Şiir, sinir cümlesinin mahsulü olduğu için daima muayyen ölçüleri aşar. Basit düşünenler, müspet ilim karşısında şiiri istihfaf ederler. Hâlbuki insanı bir küll olarak gören ve mütalaa eden derin bir tefekkür, şiire hatta ilimden üstün bir makam tanımak mecburiyetini hisseder. Şiir, fikri ele alıp onu bütün insanı melekelerle birleştirerek bir terkip yapar ve ilmin teveccüh ettiği büyük meçhule, akli hayretlere düşüren bir süratle hücum eder. Eğer teşbih caizse ilim, yerden kendini kesemeyen bir araba; şiir, bir uçaktır. Hakiki ve büyük kültür sahibi sanatkârlar, daima ilme öncülük etmişlerdir. Onlar, gayeyi sezer ve gösterirler.”

Kahve Tiryakiliği

Tarlan Hoca, bugün ismi Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olarak değiştirilen ve 1966-1967 ders yılında Yüksek İslam Enstitüsü olan bu yüksekokulda bize Farsça dersine geliyordu. Bir Ramazan gününde o zamanlar Yüksek İslam Enstitüsü müdür olan Zeki Canan Bey’in odasına hışımla girer ve sürekli burnundan konuşan Prof. Tarlan:

“-Zeki Bey öldüm, mahıv oldum, kahvesiz kalmaya dayanamıyorum, bir fincan kahve içemez miyim?” Deyince, Zeki Bey:

“-Aman Hoca, burası Yüksek İslam Enstitüsü’dür... Bu okulda oruç tutmayan, üstelik tutmadığını açıkça ilan eden bir hocaya ne gözle bakılır? Bunu düşünebiliyor musunuz?

-İkinci olarak Ramazan dolayısıyla çay ve kahve pişiren ocağı bu kutsal ay nedeniyle zaten kapattık.” deyince, Tarlan Hoca, istemeye istemeye kaderine razı olur ve Zeki Bey’in odasından dışarı çıkar.

Tarlan’ın dillere destan, kahveyle ilgili bir şiiri vardır. Bu şiirin gün yüzüne çıkmasını sağlayan Yusuf Ziya Beyzadeoğlu, Ali Nihad’ın öğrencisidir.

Otoriter ve sahasında uzman olan Hoca'nın öğrencilik yıllarındaki anılarını anlatır bir yazısında Beyzadeoğlu ve der ki:

"-Hoca, metni, yani Divan şiirini açıklarken, bir arkadaşımız, Divan Edebiyatı şairleri, 'kuyumcu gibi işlemiş' cümlesini kullanmıştı. Hoca, bu ifadeyi kabul etmemiş ve şöyle bir açıklamada bulunmuştu.

"-Divan şairlerinin, şiirlerini, belli ve değişmez kurallarla yazdıklarını, akıl ve mantığın ön planda, ilhamın ise, ikinci planda kaldığını, bu şiirlerin bir kelimesinin bile yerinin değiştirilemeyeceğini" uzun uzun anlatmıştı bizlere... İncelediğimiz metne dayanarak nerede "zerre" kelimesi varsa, "güneş" vardır. Kelimeler ve kavramlar rastgele kullanılmaz. Gerçek Divan şairlerinin şiirinde a) Resim (peyzaj). b)Sanat (mazmun). c)Düşünce (felsefe) ilkeleri mutlaka bulunur demişti.

Arkadaşlarımızdan biri, Fuzuli'nin:

"Aşk imiş her ne var âlemde
İlim bir kil u kal imiş ancak"

(Evrende var olan her şey, aşktan ibarettir. İlim ise, bir "kil u kal" (dedikodu) dan ibarettir." dizelerinin nasıl açıklanacağını sormuştu.

Hocam Ali Nihad: "Divan şairlerinin bağlı oldukları kuralları, edebi sanatları ve tasavvuf felsefesini kısaca özetledikten sonra:

"Aldanma ki şair sözü elbette yalandır"

diyenin de Fuzuli olduğunu, ondaki aşkın ve sevginin derin kültürüyle birleşerek sanatını meydana getirdiğini, dolayısıyla Divan Edebiyatı esprisine ve felsefesine ters düşmediğini söylemişti. Hatta Şeyhu'l-İslam Yahya Efendi gibi bir din adamı bile hayatında hiç içki içmediği ve tadına bakmadığı halde:

"Sun sâğarı sâkî bana mestâne desinler
Uslanmadı gitti gör o dîvâne desinler"

diye şiirler yazarak Divan Edebiyatı'nın felsefesine, kurallarına ve mazmunlarına bağlı kaldığını anlatmıştı. Aynı Şeyhu'l-İslam:

"Mescitte riyâ-pîşeler etsün ko riyâyı
Meyhaneye gel kim ne riyâ var ne mürâyî"

(Camide ikiyüzlüler varsın boy göstereyin. Sen meyhane gel ki, burada ne ikiyüzlülükten ve ne de ikiyüzlülerden bir iz vardır" demiş.

Hocam, tasavvuf felsefesini okutmuyordu. Fakat metinlerin açıklamasını yaparken bize İslam felsefesinin özünü veriyordu" diyen Beyzadeoğlu şu şekilde devam ediyor açıklamalarına: " Şair Fuzuli'den bir şiir inceliyorduk. 'şeker-leb' (şeker dudaklı), 'gonca-leb' (gonca dudaklı) kelimeleri üzerinde duruyordu.

Hocamız, dudağın tadı nedir? Diye sormuştu bizlere... Çoğunluğu kız olan sınıfta çıt çıkmamıştı. Utanmıştık, başlar öne eğilmişti. Gerçi Yahya Kemal Beyatlı'nın "Vuslat" şiirini çoğumuz biliyorduk.

"Kanmaz en uzun buseye, öptükçe susuzdur
Zira susatan zevk o dudaklardaki tuzdur"

beytini hatırladık. Ama cesaret edip de söyleyemiyorduk. Hocamız, burnundan okuyuşla bu beyti okumuştur. Fakat bu sırada sınıfın arkasından biri hafifçe, "İlahi Hoca, çoluk çocuk kişileriz. Biz, ne biliriz dudağın tadını" demiş, sınıfı güldürmüştü.

Hocamız da duymuş olacak ki bu "bu tecâhül-i ârife" (Bildiği halde bilmezlikten gelme sanatı) kahkahalarla gülmüştü.

Kahvenâme

Beyzâdeoğlu, Hoca Ali Nihad Tarlan'ı anlatmayı sürdürür ve devamla : "Hocamız, eski yazıyı (Osmanlıca'yı) iyi bilen yedi arkadaşımızı seçmişti. Üniversite Kütüphanesi'nde Divan incelemesi yapıyorduk. O saatte bir kahve ve yarım sigara içerdi. Bu, onun mutlak bir ihtiyacı idi. Adeta ilaçtı.

1958'de Kıbrıs-Magosa Namık Kemal Lisesi'nde edebiyat öğretmeniydim. Hoca'nın aşırı kahve tiryakiliğini biliyordum. İstanbul'a giden arkadaşarımla birer kilo kahve gönderdim. Çok duygulanan Hoca, yazdığı mektupta Kahve Şiiri'nin macerasını şöyle anlatıyordu.

"Aziz evladım,

Mektubun geldi. Bu mektup bana, onu takip edecek olan kahveden namütenahi derecede üstün bir saadet bahşetti.

Fahrettin Kerim Gökay benim eski arkadaşımıdır. Kendisine bir latife olmak üzere böyle bir şey yazdım. O da Kadıköy vapurunda yirmi dakikalık bir bekleme zarureti bunu hatırıma getirdi. Bu zamanı öldürmek için değil, o kadar zamanlık bir mesai lazım geldi. Ve bu manzume yazıldı. Fahrettin Kerim, kendi yazdığı cevap ile bunu gazeteye vermiş. Olay bu... Bununla beraber bu manzume hayli uzundur. Hoşuna gider diye sana gönderiyorum.

Fakat o zaman, Tarlan'ın asistanı olan ve şiiri Fahrettin Gökay'a götüren Tarlan Hoca'nın doçenti Abdülkadir Karahan'dır. Yeri gelsin gelmesin Karahan'ın sürekli anlattığı ve temcit pilavı gibi tekrarladığı bu olaydan kendisine paye çıkarırdı. Kahve kıtlığının had safhada olduğu bir dönemde kendi yöntemleriyle Prof. Fahrettin Kerim'den 200 gramlık kahve vesikasını kopardığını ballandıra ballandıra anlatırdı bizlere.

Bu şiirle her defasında kendisi doçent iken hocasına yaptığı işlere değiniyor ve bizlere bir asistanın görevlerini hatırlatıyordu. Yusuf Ziya Beyzadeoğlu'na teşekkür borçluyuz. Eğer bu şiiri, bir dergide yayınlamasaydı, bizler de hiç bir zaman bu şiirin bütününden haberdar olamayacaktık.

"Çekememezlik Kitabı" nı yazacak kadar kıskanç olan Karahan'dan ben ve diğer asistan arkadaşım Türkay Gültekin, bu şiirin tamamını defalarca

kendisinden istediğimiz halde hiçbir zaman vermeğe yanaşmamıştı. Fakat sık sık şu dizeleri tekrarlayıp dururdu.

“Ey tabib-i hazık ü hal-aşına
Ey cesametlu velayetlu paşa

Şimdilik bir ton kâfidir bana
Kahve lütfet imkânın varsa eğer”

Derslerinde öğrencilerine dahi anlattığı ve okuduğu Ali Nihad’a ait şiirin şu beytini eklemeyi de ihmal etmezdi Karahan.

“Kahve lutf etmez isen vali paşa
Eylerim daru’s-şifana iltica”

Bu şiirin tamamını bilen üç kişi vardı. Biri, bu şiiri yazan Prof. Ali Nihad Tarlan. İkincisi: mektubun muhatabı İstanbulluların “ini tini, mini mini valimiz” veya “mini mini valimiz, ne olacak halimiz” tekerlemeleriyle yücelttikleri Vali ve Belediye Başkanı Prof. Fahrettin Kerim Gökay. Üçüncüsü de her defasında hocasını küçük düşürmek veya göstermek için çırpınan ve bu şiiri tekrar eden, aynı zamanda “Kahvenâme”yi Vali ve Belediye Başkanı Gökay’a götüren ve ulaştıran Doç. Abdülkadir Karahan. Dördüncüsü ise, mektubun gün yüzüne çıkmasına vesile olan ve aracılık eden Yusuf Ziya Beyzadeoğlu’dur.

Tarlan’ın vefalı öğrencilerinden olan Beyzadeoğlu’na mektupta şöyle diyordu Hocası Ali Nihad: “Yine bir hediye ile beni sevindirdin. Zaman ve mekanın fevkinde olan bir rabitanın bu ulvi tecellisi karşısında cidden çok mütehassis oldum” diyordu.

Misafirperverliğin ilk “selam”ı ve “kırk yıl hatırı” olan kahve, bütün nitelikleriyle bu şiirde dile getirilmekte ve övülmektedir. On dörtlükten meydana gelen ve henüz bir yerde yayınlanmamış bulunan şiirin, edebiyatta bir benzeri hemen hemen yok gibidir.

Fuzuli’nin “Su”, Nefi’nin “At”, Nedim’in “Sadabad” kasidelerindeki kelimeleri, çeşitli yön ve nitelikleriyle ne kadar yerli yerine, başarılı ve anlamlı yerleştirilmiş ise, Prof. Tarlan da “Kahve”yi o şekil ve tarzda şiir kalıplarına dökmeyi başarmış ve bir sanatkâr edasıyla kalem oynatmıştır.

Erzurumlu küçük Emrah, “Flamne Kahvesi” için söylediği destanda, nüktenin eşsiz örneklerinden birini verir.

“Meşhurdur efendim Kahve-yi Flaman
Fransızca gerek orada kelâm
Alafrangalık bonjur bonsuvar
Merhaba der isen alınmaz selam”

Kuşkusuz herkesten daha hassas ve daha ince duygular taşıyan şair, bütün ömrünce kaybolmuş bir Cennet gibi aradığı objeleri yine herkesten farklı olarak dile getirdiğinde insanda büyük bir hayranlık uyandırır.

Prof. Tarlan'ın birçok eseri yanında, "Güneş Yaprak" adlı bir eseri daha vardır. Şiir ve düz yazılardan oluşan bu eserde, Hoca her ne kadar: "Hayatımda bir an dahi, şairlik davasında bulunmadım" dese de, onun çok güzel şiirleri vardır bu eserde. Eskilerin deyişiyle: "Eğer maksat ederse mısra-i berceste kâfidir." Bugünkü dil ile ifade edecek olursak "Eğer amaç bir eser ortaya koymaksa üste (ön plana) çıkmış tek bir dize yeterlidir." anlamındaki söz, birçok şeyi ifade etmektedir.

Eskiden lise edebiyat hocaları, şiirleri açıklarken, bazen nüfuz edemedikleri ve açıklayamadıkları yanlarını, ya kişisel yorumlarıyla kapatmaya çalışır ya da "anlam" şairin karnında(kafasında)dır anlamındaki Arapça bir sözle geçiştirirlerdi. Oysaki Tarlan Hoca, kendine özgü bir yetenek ve yöntemle "metinler, her şeyi ayna gibi ortaya koyan belgelerdir" der ve yakıştırmak onun edebiyat anlayışına ve şiir zevkine pek uygun düşmezdi.

Kahve Şiirin Yazılış Serüveni

Tarlan'ın dillere destan kahve şiirinin öyküsünü o zamanlar doçent olan ve hocasına sonsuz derecede bağlı olan Karahan, şu şekilde açıklamıştı bizlere.

"Sene 1957, Demokrat Parti iktidardadır. İstanbul'da Prof. Fahrettin Kerim Gökay, hem vali ve hem de belediye başkanıdır.

Gökay, kendine özgü tutkuları olan ilginç bir simadır. Şair de olan Dr. Cahit Öney, bir sohbet esnasında Tıp Fakültesi'nde öğrenci iken Fahrettin Kerim için "Gökte Allah, yerde Fahrettin Kerim Gökay" şeklinde bir slogan atıldığını ve bu sloganın Tıp Fakültesi'ndeki öğrenciler arasında yaygın halde tekrarlandığını anlatmıştı bizlere...

O dönemde İstanbul'da kahve kıtlığı had safhadadır. Yurt dışından ithal edilen ve bazı insanların tiryakisi olduğu kahve, satışı karneye bağlanmıştır. Elinde karnesi olmayan herhangi bir vatandaş, kahve alamazdı.

Karahan, Tarlan Hoca'ya asistanlık yapmıştır, derdi ki: "Bir asistanın görevi, hocasının ev işlerin görmesi, gerekirse ayakkabılarını boyaması, çarşı-pazar alışverişini yapması ve çantasını taşımasıdır". Ben de aynı şeyleri yaptım ve bunları kendi asistanlarımdan istememden daha doğal bir şey olamaz." derdi. Karahan, "Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla" atasözüne eş tarzda bunları bize aktarırdı.

Tarlan, İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı olan Fahrettin Kerim Gökay'a ithaf ederek "**Atabe-i Velayet-Penahi'ye Arzuhal-i Manzum**" başlığıyla bir şiir yazar ve o dönemlerde doçenti olan Karahan'la İstanbul Valisi'ne gönderir.

Arzuhal, bugünkü dille ifade edecek olursak “dilek ve arzuyu bildirmek” anlamında bir kelimedir. Eskiden bir meslek olarak “arzuhalcilik” çok önemliydi toplum hayatında.

İlk bakışta olağanmış gibi görünen bu durumun, normal yanlarının yanında anormal yanlarının da bulunduğunu görüyoruz. “Valilik Yüksek Makamına Manzum Dilekçe” şeklinde bugünkü Öz Türkçe ile ifade edebileceğimiz bu şiiri, Hocasına çok iyi hizmet eden ve onun bir dediğini iki etmeyen eski asistanı, o günün doçenti Karahan’ın eline tutuşturulmuştur. İrdelenmesi gereken öykünün detaylarındadır.

-Herkes, kahve sıkıntısını çekerken Prof. Tarlan, bir ayrıcalık olarak ve İstanbul Valisi’ni göklere çıkarırcasına bir şiirle kahve talep etmesidir. Ayrıca Tarlan Hoca’nın, Gökay’ın bazı zayıf taraflarını bilmek suretiyle onun gururunu okşaması, olayın bir başka yönünü aks ettirmektedir..

“Anla halimden nazar kıl şiirime
Rahmedip “artık çok oldun sen” deme
Suz-i ateşten beterdir bekleme
Kahve lutf edip varsa imkânın eğer”

diye hitap eder Fahrettin Gökay’a. Halk, yüz gram kahve bulamaz ve ona hasret çekerken Tarlan Hoca, Vali’den bir ton kahve talep etmektedir. “Ey uzman ve alanında kendini kabul ettirmiş, halden anlayan doktor” diyerek Osmanlı dönemine özgü bir edayla, “Velayetlu” diye sürdürür şiirini. “Ey Cesametlu” dediği Vali, aslında çok kısa boylu ve deyim yerinde ise, birkaç karış boyundadır.

18. yüzyılda yaşamış ve o dönemde kapsamlı, ciddi araştırmalara dayalı ve İmparatorluk topraklarında önemli bir ansiklopedi niteliğindeki eseri yazan İbrahim Hakkı, bu eserini “Marifetnâme” adıyla adlandırır. Burada yazar, insanların dış görünüm ve fizyonomisinden hareketle karakter tahliline girişir ve manzum olan Kıyafetnâme’de:

“Kim ki boyudur kasîr
Hilesi vardır kesîr”

Yani boyu kısa olan kişinin, hilesi çok olur, der. Sanki bu dizeler, boyu oldukça kısa olan Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay için kaleme alınmıştır.

Doç. Karahan, “Şiiri aldım ve doğruca Babiâli’nin yolunu tutarak Vali ve Belediye Başkanı Fahrettin Kerim Gökay’ın özel kaleminde soluğu aldım” demişti.

“Kahvenâme” isimli bu şiirde edebi sanatlara oldukça fazla yer verilmiş ve Divan Edebiyatı şiirine temel oluşturan “aruz” vezniyle yazılmıştır. Nükte, mecaz, telmih, teşbih ve mübalağa gibi sanat unsurları, usta bir kalem ve deneyimli bir edebiyat Hocası tarafından ustalıkla ve bolca kullanılmış ve bunlara yerli yerinde ve usul dairesinde yer verilmiştir.

Tarlan Hoca'ya göre: “Kahve, kalbe kuvvet, dize derman ve göze aydınlık verir.” Ayrıca ruha büyük bir neşe vermektedir. İçkide bile bulunmayan bir keyif, zevk, şevk ve sağlık iksiri, kahvede vardır.

Tarlan, “Cesametlu, Velayetlu, Tabib-i Hazık” gibi oldukça mübalağalı kelimelerle yücelttiği Vali Paşa'dan kahveyi bir caize (bahşiş) olarak istemektedir. Hoca, kahveyi içmezse, belleği çalışmaz, idrakini buhranlar bürür. Bekleyiş de ateşin yakıcılığında daha şiddetli ve daha zordur. Arapların ünlü “Bekleyiş, ateşten daha şiddetli ve daha zordur.” atasözünü şiirde başarıyla kullanarak Yemen çöllerinde dolaşan Veysel Karani gibi Tarlan da kahvenin aşkına tutulmuş ve ona âşık olmuştur. Çöllere düşen Mecnun gibi kahve gelmezse, o da Mecnun olup çöllere düşecek, ancak Vali Paşa, “emir ve ferman” buyurursa, Hocamız da Leyla'sına, daha doğrusu kahvesine kavuşacaktır.

Prof. Ali Nihad Tarlan, bir kahve tiryakisi idi. Ama şiirde kullandığı “Afiyet” ve “Tiryaki” gibi markaları da pek beğenmediği sezilmektedir. Anlaşılan, “Kuru Kahveci Mehmet Efendi”nin abonelerindendir. Şair Nabi, boşuna söylememiştir:

“Künc-i ferâğ ehl-i dile kahvehânedir
Habbeyle kahve mürğ-i dile dâm ü dânedir”

(Gönül ehlinin rahat ettiği köşe, kahvehanedir. Gönül kuşunun avlanması için kurulan tuzağın yemi, de kahve tanesidir.)

Zamanında ince ruhlu insanlarından birine sormuşlar:

“-Hayatı, ne tazeler? O nazik ve nüktedan zat, derhal:

“-Bir taze dilberin eliyle taze kavrulmuş, taze çekilmiş, taze pişmiş bir fincan taze kahve tazeler” diye cevap vermiş.

Şiir diliyle ifade etmek gerekirse:

“Ehl-i keyfin tâze keyfini kim tâzeler
Tâze pişmiş tâze elden tâze kahve tâzeler”

Vesikayla dağıtılan kahve, Hoca'ya mutlaka verilmelidir Hem de yüz gram, bin gram değil, “bir ton” verilmelidir. “Şimdilik bir ton kâfidir bana” derken, bir tonla yetineceğine kanaat edecektir. Şiirin mizahi yönü hemen ağır basmaktadır. O Vali ki, tıp profesörüdür. “Bir psikiyatris, bir ruh doktoru.”, “hazık” tır. Yani kendi alanında uzmandır. Manevi yönü ağır basan, ermişliğe eren ve şöhret kazanan “Velayetlu” dur. Büyük ve yetki sahibi bir insan olduğu kadar, aynı zamanda “mini mini “ diye anılan Vali, kocaman bir cüsseye sahiptir. “Cesametlu” sözcüğü boşuna söylenmemiştir. Onun için Vali, hiç kimsede bulunmayan yetkilerle donanık bir insandır.

Tarlan, son dörtlükte ve dipnot olarak söylenen beyitte şiirin özünü oluşturan tiryakiliğin psikolojisini, onun ruh dünyasında fırtınalar koparan şiddetini gösteren ifadelerle yer vererek şairane tehditler savurmaktan da geri

kalmamaktadır. Önce arkadaşı Vali'nin “Paşa” sultanlığının sürmesini diler. Ve “kahvesiz kalma aman Tarlan” gibi ifadeler kullanarak ve dilekte bulunarak dua eder. Eski kitaplarda “hamiş” yani “dipnot” diye algılayabileceğimiz bir terim vardır. Hoca, bu dipnotta:

“Kahve lütfetmez isen Vali Paşa
Eylerim Darü's-Şifâna iltica”

der. “Darü's-şifâ”, bilineceği gibi eskilerin “Hastaların tedavi edildiği hastane” anlamında kullanılan bir kelimedir. Tarlan Hoca, eğer Vali Paşa tarafından kahve gönderilmez ise, doğal olarak hastalanacağını ve sonuçta da tek gidebileceği yer, “uzman doktor olan Prof. Fahrettin Gökay'ın Darü's-Şifâsı'na iltica etmekten başka bir seçeneğinin olmayacağını tehditvari ifadeler kullanarak Paşa'yı kahve vermeğe zorlamaktadır.

Kahvenin İstanbul'a Getirilişi

Peki, Tarlan Hoca'nın bu kadar tiryakisi ve deyim yerinde ise, hastası olduğu bu kahve, Osmanlı ülkesine kim getirdi? Bu soruya cevap aramak ve gerçeği bulmakla yükümlüyüz.

Kahveyi, ilk defa İstanbul'a getirenin “Şemsi” isminde Halepli bir Arap olduğu söylenir. Bu zat, İstanbul halkının keyif ve zevk ehli olduğunu haber alır. Osmanlının başkentine gelerek Tahtakale' de bir kahvehane açar. Üç sene çalıştıktan sonra o zamanın parasıyla beş bin altın kazanarak hayatından memnun ve mesrur bir şekilde memleketine döner.

Ünlü şair Nabi'nin, “Tuhfetü'l-Haremeyn” adında Mekke ve Medine' ye yapılan yolculuğunu anlatan ünlü bir eseri vardır. Nabi, Şam'a giderken, kahvelere de uğrar ve “Zikr-i Evsaf-i Kahvehane-i Şam” yani “Şam Kahvehanelerinin Özelliklerine Dair” bir başlık altında:

“Sunulmadı bana kahve deme sen
Nasibun var ise gelür Yemen'den”

der ve edebiyatımızda pek çok kullanılan “dudak” ve “şeker” mazmunlarını ustalıklı şekilde kullanmayı başarır.

“Kahve sevdasın sükkar giderir derlermiş
Sakiya la'lun ile kahveyi zemzemle de sun”

(Kahve sevdasını şeker giderirmiş derler. Ey saki (İçki dağıtan)!
Dudaklarınla kahveyi zemzemle suyu ile de sun)

Nabi'nin o dönemlerde övdüğü ve gördüğü “Kahvehaneler” den bugün eser kalmış mıdır acaba? Evet, Şam'a ilk gittiğimde Beni Ümeyye Camii'nin arka sokaklarında eski mimariyi koruyan ve yansıtan evlerde bu kahvehanelerin nostaljik bir duyguyla korunduğunu ve hala içlerinde nargilelerin fokur fokur içildiğini görmüştüm.

Ziya Şakir:

“Tutup ke’sin kenarından nezaket birle hüypürdet
Desinler ki şu emmi kahve içmekte amma mahir ha”

beyti, kahve zevkini ve içme tarzını ifade bakımından oldukça anlamlıdır. Adı “Deliye” diye çıkar şair Nüzhet’in... Sivas’a giderken yolda uğradığı bir kahvehanede, kahveci, kendisine kulpu kırık bir fincanla kahve getirince Nüzhet gülmüş ve:

“- Bu fincanı İstanbul’a gönder.

- Niçin?

- Orada her şeye bir kulp takarlar, belki bu fincanı da bir kulplandıran olur.” demiş.

Karahan’dan defalarca dinlediğimiz bu kahve öykünün, serencamı da oldukça ilginçtir. Şiir 1957 yılında Cumhuriyet Gazetesi’nde “Şiirle Vali’den Kahve İsteyen Profesör” başlığı altında bir haber çıkar. Prof. Tarlan, Vali ve Belediye Başkanı olan Ord. Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay’dan kahve istemiş, şiirin 1-2 dördlüğü yazılmış, Vali de manzum olarak kısa bir cevap vermiştir.

“Aldanma ki şair sözü elbette yalandır
Feri bitmez Nihad’ın kudreti bi-misl ü tüvandır”

diyerek kendisine 200 gramlık “Kahve Vesikası”nı göndermiştir. Karahan, Hocası Ali Nihad Tarlan’ın bu şiirinin bazı dizelerini “Amentü” gibi tekrar eder dururdu. Çoğunlukla alaycı bir edayla konuştuğunu bildiğimiz Prof. Karahan, bu sözleri, o kadar içten ve o kadar coşkuyla tekrar ederdi ki, halk arasındaki deyimiyle “zevkten dört köşe olmuş gibi” bir hali gözleniyordu. Ancak bizler, özellikle İstanbul’da doğmuş ve büyümüş, Fransızca ve Farsçayı çok iyi düzeyde bilen bir Hoca’nın, metinler şerhinde bir otorite için, “aristokrat” diyebileceğimiz bu mizacı, doğal karşılanmaktaydı.

Gerçekten edebiyatta derin bilgiye sahip ve bunu kıskançlık göstermeden öğrencilere aktaran, vehimli, ama kendinden emin, her gördüğüne İstanbul şivesiyle “efendim” diye hitap eden bir hocaydı Ali Nihad Tarlan. Bu huy, belki de Osmanlılardan geçmişti kendisine.

Bizim gözlemlerimize göre, Prof. Tarlan Hoca, daima iki büklüm, yüzünde derin bir övünme, gülüş ve tebessüm ile diğer insanlar karşısında gösterdiği incelik, tevazu ve nezaket, herkesin tanık olduğu bazı özellikleri arasında yer alıyordu.

Hoca’nın bu çekişen tavırlarını, kusurlu ve zayıf oluşundan çok, yaradılıştan gelen bir mizaca mal etmek, daha doğru olur kanısındayım. Bu şiiri, Hisar Dergisi’nde yayınlarken, bu gerçekten önemli ve edebiyat tarihinde bir şaheser olan kahve şiiri, ancak Yusuf Z. Beyzadeoğlu sayesinde öğrenmiş olduk.

ATEBE-İ VELAYET-PENAHİ'YE ARZUHAL-İ MANZUM

Kahvesiz ahvalimiz pek derbeder
 Kalmıyor dizlerde dermandan eser
 Kahvedir derd-i dile derman meğer
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

“Afiyet” “Tiryaki” içtim bir zaman
 “Keyf”ten bunlarda yok nam ü nişan
 Kahve lütfet kahve şahım el eman
 Kahve lütfet varsa ihsanın eğer

Kahve kuvvet kalbe dermandır dize
 Kahve ruha neşedir, ferdir göze
 Şairim isterim ben bir caize
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

Kahvenin pek başka zevk ü lezzeti
 Meyden üstündür bunun keyfiyeti
 Anda buldum zevk ü şevk ü lezzeti
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

Kahvesiz idraki buhranlar bürür
 Kahvesiz işler nasıl işler yürür
 Emr ü ferman “Men lehü'l-emrin” dürür¹
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

Anla halimden nazar kıl şiirime
 Rahm edip “artık çok oldun sen” deme
 Suz-i ateşten beterdir bekleme²
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

Şimdi ben çöllerde bir Veyselkaren
 Aşk-i şeyda-yi mahsul-i Yemen
 Anlar elbet anlayanlar nükteden
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer
 Zulmet-i ab-i hayatın madeni
 Kahvedir bişübhe Layla'nın beyi
 Kahvesizlik etmeden Mecnun beni
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

¹ El-intizaru eşeddü mine'n-nar

² Yemen ellerinde Veysel-Karani

Ey tabib-i hazık ü hal aşına
 Ey cesametlu velayetlu Paşa
 Şimdilik bir ton da kâfidir
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

Zevk ü devlet sür Paşa Sultan gibi
 Neşve ver kahveyle pür fincan gibi
 Kahvesiz kalma aman Tarlan gibi
 Kahve lütfet varsa imkânın eğer

 Hamiş: "Kahve lütfetmez isen Vali Paşa
 Eylerim Darü'ş-Şifana iltica

İki Hoca Arasında Kopan Fırtına

Prof. Ali Nihad Tarlan'ın, yanına asistan olarak aldığı, 20 yıllık biate dayalı uyumlu bir beraberlikten sonra profesör olunca, kendisiyle kavga ederek dillere destan bir şekilde, Edebiyat Fakültesi'ndeki Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Başkanı olan Hocası'nın zorunlu emekliye ayrılmasına neden olan, eski talebesi, ilerleyen zamanlarda meslektaşısı Prof. Adülkadir Karahan kimdir acaba?

Karahan, 1913 yılında Şanlıurfa'nın Siverek ilçesinde dünyaya gelir. İlk tahsilini Siverek'te, orta öğretimini İzmir'de tamamladıktan sonra, bir yıl kadar ilkökul öğretmenliği yapar. Girdiği Yüksek Muallim Mektebi'ni, ardından 1939'da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirir.

İstanbul Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra Samsun Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği görevine başlayan Karahan, ardından İzmir Lisesi'ndeki öğretmenlik mesleğini sürdürür.

Karahan, 1945' te "Fuzuli: Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti" adlı eseriyle "Edebiyat Doktoru" unvanının sahibi olur. 1947'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü Metinler Şerhi ve Osmanlı Edebiyatı'na doktor asistan olarak atanır.

Karahan, 1952'de "İslam Edebiyatında 40 Hadis" isimli doçentlik tezini tamamlayarak, Eski Türk Edebiyatı doçenti olur. 1963 yılında ise, profesör olur.

Büyük Doğuya Taşınan Olay

Necip Fazıl Kısakürek, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde cereyan eden iki hoca, daha doğrusu Hoca ile eski talebe, asistan, doçent ve nihayet profesör arasındaki çekişmeyi Büyük Doğu sayfalarına taşır.

Ali Nihad Tarlan, talebeliğinden başlayarak profesör oluncaya kadar elinden tutup yükselttiği Abdülkadir Karahan'ın, umulmadık bir biçimde ihanetine uğradığı ve hazin olduğu kadar düşündürücü, dikkat çekici ve kutuplarda bile benzerine rastlanmayan bu olayı, önce Hoca Ali Nihad Tarlan'ın ağzından ve onun verdiği bilgilere dayanarak Büyük Doğu Dergisi'nin sayfalarına taşımak suretiyle kamuoyuna duyurur. Ancak İki yıllık bir aradan sonra kapanmış olan derginin tekrar çıkması üzerine bu defa Karahan'ın karşı atağını ve onun verdiği cevapları yayınlar Büyük Doğu'da.

Necip Fazıl, "Bir üniversite meselemiz var." diyerek başladığı söze şu tespitleri yapmanın gönül rahatlığıyla kalem oynatır. "Müzmin mi müzmin... Evvela, ana öğretim planı yönünden üniversite... Talebe şartları bakımından üniversite... Sonra, o ana öğretim planının baş unsuru profesöre ait şartlar yönünden üniversite... Aynı öğretim planının temel vasıtası kitap keyfiyeti yönünden üniversite... Bu dört noktadan da üniversitelerimizin harap ve türap vaziyette olduğunu bilmeyen yoktur. Evvela, üniversitelerimiz bir ana öğretim planına, Türk'e has bir şahsiyet ölçüsüne malik değildir. Batı üniversitelerinin yalnız dıştan kopyası... Hâlbuki Batıda, bilhassa Fransız, Alman ve Amerikan üniversitelerinin ayrı ayrı örnekleştirdiği müşterek hakikat, ana öğretim planının, saf ilimlerde, mücerret insanı ele alsa da, milli ruh kültür damgasını taşıdığı, müspet bilgiler ve teknikte de o bilgilerin öz gayesini güderek en ileri arayıcılık yolunda gittiğidir. Davanın ana unsuru olan profesör şartlarına gelince, işte bizim faciamız top yekûn bu yönde sırtıyor. Eser sahibi, evet, büyük çapta eser sahibi tek profesör bile yoktur. Küçük, tercüme, iktibas, aktarma yoluyla eser sahipliği iddiasında olanlarsa, acıklı bir azınlık içindedir. Ondan sonra profesörde şu şartlar kendisini gösteriyor. İlim muhtevası, usul dehası, talebeye nüfuz sanatı, ilmi ve umumu ahlak... Birincisi zayıf, ikincisi ve üçüncüsü hiç yok, dördüncüsü ise (içimiz burkularak söylüyoruz) kökünden bozuk... Bir de bunun üzerine muhtariyet havası (özerklik) ve muazzez ilim laboratuvarı dışında her türlü adi politika cümbüşü!.. Profesöre ait bu mahalli hususiyetlerden sonra, ne ana öğretim planı, ne talebe şartları, ne de kitap değeri bakımından konuşmaya değer... Bütün "menfi"ler profesörde toplanmış, bitmiştir. Davanın metbu unsuru olan profesörde keyfiyet böyle olunca, bütün bu tabi faktörlerin ne halde olacağı kendi kendisine meydandadır."

Prof. Ali Nihad Tarlan, öğrenciliğinden başlayarak bir evlat gibi yetiştirdiği Abdülkadir Karahan, profesör olunca bütün köprüleri yıkarak önceleri derin bir bağlılıkla hizmet ettiği Hoca'sına umulmadık biçimde başkaldırır ve bir üniversite öğretim üyesine yakışmayan fiili eylemlerle onun, zorunlu olarak emekliye ayrılmasına neden olur.

Bu kavgayla ilgili detaylı bilgileri ve iki profesör arasında meydana gelen olayı Büyük Doğu sayfalarına taşımaya aracılık eden ve röportajı yapan Nebil Fazıl Aslan'dır ve konuya şöyle başlar:

“Necip Fazıl’ın evinde, bahçede ve bir çardak altındayız. O, Profesör Nihad Tarlan ve ben...” Bu şekildeki bir ifadeden sonra yukarıdaki mücerret girişi yapan da Necip Fazıl’dır... Bu girişten sonra müşahhas hadiseye parmağını bastı ve şöyle başladı konuşmasına: “Üniversitemizin “profesör”de düğümlenen bu halini, sık sık, hemen her gün ifşa edici tecelliler karşısında kalıyoruz. Mesela, bir iki hafta evvel, hocamız muhterem Ali Nihad’la Abdülkadir Karahan arasındaki hadise... Bu hadise, üniversite ve profesör derdimizin (prototipik-baş örneklik) misalidir ve kendi halinde (lokal-mevzii) bir iş olmaktan uzaktır. Zaten, hadiseye karşı Büyük Doğunun alakası da bu noktadan gelmektedir. Şöyle ki, üniversitemizin, kendisini ilme vermiş, onun dışında hayat ve faaliyet tanımayan ve cücelere mahsus hile metoduna aklı ermeyen müspet hocalarından Ali Nihad Tarlan, talebeliğinden yetiştirdiği, sonra asistanlığına aldığı, daha sonra doçentliğe yükselttiği ve nihayet profesör olmasında amil bulunduğu Abdülkadir Karahan yüzünden öyle bir inkisar ve ıstıraba uğruyor ki, bu zatı teşhir vesilesiyle üniversitemizin içyüzünü ortaya dökmüş olmaktan başka bir şey yapmıyor.

İşte Ali Nihad Hoca’nın iddiaları...

Çay fincanını dudaklarından ayırarak meseleyi ele aldı (dramatik) bir sesle mırıldandı Ali Nihad:

“Bütün suç benim, bütün suç benim. Bu adamı talebeliğinden beri kıymetlendirdiğim için bana ne söylense azdır! Bir an durdu ve ilave etti:

-Kendisinde, bir profesör için olan şu üç şart mevcut değil: ilmi kifayet, ilim ahlakı, umumi ahlak...”

Necip Fazıl atıldı:

-Peki, hocam, asistanlığından beri bulunan bu zatı profesör olduktan veya bizzat yaptırdıktan sonra mı anladınız?

-Dedim ya, bütün suç benim! Hiçbir özür sahibi değilim! Benim kürsüme bağlı olarak “ESKİ TÜRK EDEBİYATI” profesörü bu zatta metinlere nüfuz bakımından, ne lisan anlayışı vardır, de mana idraki... Yani hem lisan bilmez, hem de anlamaz! Ayrıca, edebiyatın iç yüzünü anlamak kudretinde de değildir. Sordum:

-Edebiyatın içyüzü tabiriyle ne kastediyorsunuz?

-Arz edeyim: Ben şimdiye kadar yazılan bütün edebiyat tarihlerinin gerçek tarih olduğuna inanmıyorum! Edebiyat tarihi, şahısların değil, bizzat sanatın gidişini, seyrini göstermelidir. Bu bana ait ve yeni olduğumu sandığım bir tez...13 sene kadar evvel bu tezi Prag’da, Müsteşrikler Kongresi’nde savundum. Bundan 7-8 yıl kadar önce de Ankara’da Sanat Tarihi Kongresi’nde, oraya gelen iki Bulgar profesörü aynı tezin, vatanlarında ve demir perde gerisi memleketlerde tatbik edilmekte olduğunu söylediler. Bu tezi de en “rasyonel” ve “progresif” metod olarak vasıflandırdılar ve beni memleketlerine davet ettiler. İmkân bulup gidemedim.

Yine Necip Fazıl:

-Hocam, işi mevzuumuzdan uzaklaştırıp saf ilmi safhaya döktük!

- Olabilir. Fakat “edebiyatın içyüzü” tabirinden ne kastettiğimi anlatmak için söylüyorum. (Fenomen literer) dedikleri edebi hadise bizzat kendi seyri ve keyfiyeti içinde takip edilmelidir. Sanat, dil bahçesinde esen bir rüzgârdır; bahçeye nasıl tesir ettiğini takip etmeli ve şahısları arka plana almalı. Edebiyatın içyüzü budur. Bizzat sanatı şahıslandırmak ve anlamak... Mevzuumuza gelince mahut profesör, bu incelikler şöyle dursun, kaba bir metni çözmek ve anlamak iktidarından mahrumdur. Şimdi kendisinin ilim ahlakı cephesine bir göz gezdirelim: Derslere gelmez, vazifesine en küçük bağlılık duygusu taşımaz. Her derse 15-20 dakika geç gelir. Derste mütemadiyen kendisini över ve politika yapar. Düşünün ki, bir lise öğretmeni olan Vasfi Mahir’in kitabından ders okutur ondan başka bir kaynak sahibi değildir. En feci bir hareket olarak, üç sene evvel yazdığı kitapları bu seneki faaliyet raporunda göstermiştir. Böyle bir hareketin dürüstlük dışı olmaktan başka vasfı var mıdır? Mesuliyet hissinden o kadar uzaktır ki “hakkımda 6 ay hapis cezası verilmedikçe kimse beni profesörlükten çıkaramaz!” şeklinde konuşmuştur. Kendisini tenkit edercesine konuşan profesörlere “ben de sizin gibi profesörüm. Bilirsiniz ki, devlet büyükleri beni tutar!” diyecek kadar vakar dışı mukabeleleri vardır. Sınıfta söylediği şu sözü, onun ne mal olduğunu anlatmaya yeter. Tahvil edilemeyen ilmin hiç bir kaymeti yoktur! Bir şark seyahatinde “Cumhur reisi ile gidiyorum!” diye palavra atmış ve böylece üniversiteden izin koparmıştır. Arapça bilmez; İslam Enstitüsü’nde Hadis profesörlüğü eder. Hiç Batı diline vakıf değildir; Dünya edebiyatı üzerinde allamelik taslar. Şark Türkçesinden mesela, Nevâî’nin bir gazelini bile okuyamaz. Böyleyken, Nevâî’nin ilk divanı “Garaibü’s-Sigar” üzerinde asistanın yaptığı tezin başına, baştanbaşa hezeyan belirten bir tenkit yazmış ve ne gariptir ki bu tez, profesörler meclisince pekiyi derece ile kabul edilmiştir. Ali Nihad bu noktada, birdenbire durdu ve yine (dramatik) bir sesle:

-Ah, bütün suç benim!
diye inil dedi.

-Hocam dedim; ya umumi ahlak cephesi?

-Onu benden değil, alakalılarından dinleyiniz, facia, facia! İki şahıs arası bir mesele olmaktan ziyade Üniversitemizin müzmin yaralarından birini ifşa etmesi bakımından hadise o kadar önemliydi ki, bir gün sonra, Adülkadir Karahan’ın şahıs ahlakıyla ilgili öğrencilerden bir grubu idarehanemizde dinlemek zorunda kaldık. Birtakım haklı sebeplerle isim ve hüviyetlerini saklayan bu öğrencilerden birkaçının bildirdiklerini, kelimesi kelimesine kaydediyorum:

Erkek öğrenci:

Beş senedir talebesiyim ve bu beş sene içerisinde kendisinden bir kelime öğrenmiş değilim!

Bir başka erkek öğrenci: Derslerde hep nefisinden bahsedışı ve kendisini methedişi o derecede ki, bir gün cebinden bir kâğıt çıkarıp şöyle

dedi: “Size, Başbakan, Bakanlardan, Mebuslardan ve yüksek makam sahibi arkadaşlardan bana gelen tebrikleri okuyayım” ve okudu. Mevzuu yalnız Fuzulî’dir, o da satıh bilgisinden ibarettir ve hiçbir ruh taşımaz.

Bu iddia ve bilgilerden sonra Necip Fazıl, Ali Nihad Hoca’nın söylediklerini teyit babında aşağıdaki ilave bilgiler vermeği gerekli görür. Necip Fazıl der ki:

“Bu kesin şahadetlerinden sonra İslam Enstitüsü’nden, emin bir talebe, emin bir Büyük Doğucunun söyledikleri: “Laubali tavırlıdır. Ceket omuzda ders verir. İlmi hiçbir değeri yoktur; aşkı yok, vecdi yok, İslami mizacı yok... Suratını beğenmediği talebeye “sınıfta kaldın!” diye bağırır. “Üç kişi geçecek, beş kişi kalacak!” diye bir nevi baremi vardır. Sınıfta beş dakika derse benzer bir şeyler yaptıktan sonra kırk beş dakika kendisini metheder. “Fransa’dan mektup geldi, alın okuyun!” diye garip jestler takınır, Arapçayı Ahmed Ateş’ten sonra en iyi bilen kendisi, Hadisi de Tayyip Okiç’in arkasından en derin anlayanın yine kendisinin olduğunu iddia eder. Hâsılı bir İslam kürsüsünde bu adamdan daha yakışsız birini bulmaya imkân yoktur. Heyhat ki, Karahan, Üniversite profesör davamızın yalnız küçük bir çizgisinden ibarettir. (Büyük Doğu, S:2, İstanbul, 26 Temmuz 1967)

Karahan Atakta

Prof. Ali Nihad Tarlan’ın iddia ve beyanatlarından bir süre sonra, Büyük Doğu kapanır. Aradan iki yıl geçince, 1 Mayıs 1969 yılında dergi tekrar yayın hayatına ve çıkmaya başlar. Prof. Karahan, olayı unutmamıştır... Rafta tozlanan dosyayı indirerek ve külleri eşerek tekrar gün ışığına çıkarmayı başarır.

Uzun bir aradan sonra bu defa Prof. Karahan, Prof. Tarlan’ın iddialarına cevap vermek için harekete geçer ve kendi açısından Hoca’sının iddialarını tek tek çürütmeğe başlar.

Necip Fazıl, büyük bir hakkaniyetle bunları Büyük Doğu sayfalarına “Karahan Meselesi” başlığıyla verir ve meseleyi şu şekilde gündeme taşır: “Necip Fazıl Kısakürek, Profesör Abdülkadir Karahan’ı bundan 30 küsur yıl evvel Peyami Safa’nın evinde henüz bir üniversite talebesiyken tanımış ve milliyetçi, maneviyatçı, ateşli bir genç olarak kendisine dikkat etmiştir. Hatta ona, hakkında büyük ümitler beslediğini kaydeden bir ithaf yazısıyla bir de fotoğrafını da hediye etmiştir.

Ondan sonra Abdülkadir Karahan’ın asistanlığı, doçentliği ve profesörlüğü zamanında kendisiyle fazla bir temas sahibi olamamış ve hepsi birkaç müteakabil ev ziyaretini aşmayan ve sokak, vapur tesadüflerinden ileriye geçmeyen kısa temaslarda içinde, Necip Fazıl, ilk fikrini değiştirici bir tecelliye şahit olmamıştır.

1-Karahan’ın ayrıca bir kürsü işgal ettiği Yüksek İslam Enstitüsü’nden bazı öğrencilerle bazı üniversite talebelerinden sızan şikayetler, Profesörün ilmi zaaf ve mizacındaki huşunetle itham ettiği halde, Necip Fazıl Kısakürek,

bütün bunlara kıymet vermemiş ve o zaman günlük bir gazetenin birinci sahifesinde işgal ettiği köşeyi bu tek taraflı iddialara alet etmemiştir.

2-Nihayet bu devreden belki Büyük Doğuların hazırlanma safhasında (1967), Necip Fazıl, Profesör Ali Nihad Tarlan ile temasında, Abdülkadir Karahan`a karşı, hayret ve dehşet verici bir itham serisiyle karşılaşmıştır.

3-Bu ithamlar, esas bakından, Abdülkadir Karahan`ın ilmi kifayetten mahrum olduğu, eserlerini kendisi yazmadığı, yabancı dil bilmediği, Farsça ve Arapçada yaya olduğu, bir profesöre düşen ahlakı kemalden mahrum bulunduğu ve (Rokfeller) müessesesinden para alacak ve bir eserini öğrencilere dilediği fiyata satacak kadar menfaat düşkünlüğü gösterdiği şeklindeki şikâyet ve sızlanmalara muttali olur.

4-Profesör Ali Nihad Tarlan, bütün bunları Necip Fazıl'a yana yakıla, taklidi imkânsız, o türlü bir hakikat ve samimiyet üslubu içinde anlatmış, üstelik Büyük Doğu idarehanesine bazı kız ve erkek talebelerini göndererek öylesine şahit göstermiştir ki bizzat bunların “bize şunu yaptı bunu yaptı” demeleri üzerine, yalanın bu derecesine imkân bulunamayacağı bedahetiyle iddialara inanmak mecburiyeti doğmuş ve 1967 Büyük Doğu'da ilkyazı neşredilmiştir.

5-Topyekün Üniversite ve bilhassa Edebiyat Fakültesini işgal eden profesör ünvanlı bazı cehalet, dalalet, ahlaksızlık ve solculuk temsilcisi örnekler arasında o zamana kadar bizden bildiğimiz bir insana atfedilen bu hafiflikler bizi öyle müteessir etmiştir ki, mahut tiplerden evvel Abdülkadir Karahan`ı almak ve yüreğimizden kazıyıp silmek gibi elemli bir vaziyet meydana gelmiştir.

6-1967'de neşredilen ilkyazı üzerine, Abdülkadir Karahan, Necip Fazıl'ı yakından tanıdığı halde kendisini hesaba çekmek, eğer isnatlarda hakikate zıt bir taraf varsa onları göstermek ve böyle iftiraya nasıl alet olabildiğini sormak ve tamirini istemek mevzuunda biç bir hareket göstermemiş ve sadece, Necip Fazıl ile Profesör Ali Nihad Tarlan`ı dava etmekle yetinmiştir.

7-Burada hatıra gelecek mantıki nokta, asıl Necip Fazıl'ın ilk yazıyı neşretmeden niçin Karahan`ı hesaba çekmediği ve onu nefis müdafaasına davet etmediği olabilir. Buna verilecek cevap ise son derece kolaydır: Yetmiş yaşını aşmış bir profesörün, Karahan mevzuunda gözyaşı dökerek ortaya attığı ve peşinden idarehanemize gönderdiği üniversiteli gençler tarafından teyit ettirdiği bir itham Necip Fazıl'a o derece gerçek ve hakikat unsurlarıyla dolu görünmüştür ki, -eğer vaki ise- yeryüzünde böyle bir (komplo) kurulabileceğine asla ihtimal verilememiş ve iddiaları olduğu gibi kaydetmek zaruri olmuştur.

8-Nihayet Büyük Doğunun bu son devresi başlarken, elindeki Edebiyat Fakültesi dosyasını açan Necip Fazıl Kısakürek, fakültenin eski talebelerinden Rauf Tanır isimli bir zatın, 1952 günlük Büyük Doğularından beri devam eden umumi ihbarlarına ek olarak Abdülkadir Karahan hakkında sonradan kaleme

aldığı yeni bir notla karşılaşmış ve bu nottaki bazı maddelerin Ali Nihad Tarlan'a bağlı iddialarla uygun olduğunu görünce onu geçen sayısına geçirmekte tereddüt göstermemiştir.

9-Vaziyet bu şekilde devam eder, ne Abdülkadir Karahan Necip Fazıl arar, ne de Necip Fazıl Abdülkadir Karahan'ı sorarken, birdenbire ani bir münasebet ikisini de karşılaştırır ve Abdülkadir Karahan'ın Fener yurdundaki evinde, Profesör, refikası, akrabasından iki genç, ayrıca misafir bir genç ve Necip Fazıl arasında uzun bir konuşma cereyan ediyor.

10-Necip Fazıl kendi evine gelmekte çekimser davranan Abdülkadir Karahan'ın evine gitmekte asla mahzur görmüyor ve sadece hakikat ve mücerret uğruna her fedakârlığa hazır bir (şövalye) edasına talip olarak onun kapısını çalıyor.

11-Kapıyı, kısa bir konuşma sonunda son derece muhterem, kültürlü ve muhakeme sahibi bir hanımefendi hissini veren refikası açıyor. Kendileri bir öğretmendir.

12-Fakat Abdülkadir Karahan kelimenin son haddiyle sınırlı, ıstıraplı, heyecanlıdır. Hakkında yalan söylendiği ve iftira kampanyası açıldığı ihtimalini kabul edecek olursanız yine kabul edersiniz ki bu halinde mazurdur.

13- Geçen sayımızda çıkan itham maddelerine tek tek cevap veriyor ve bu türlü bir iftirayı kâbuslarda bile rastlanmaz bir kötülük, çirkinlik olarak vasıflandırıyor. İthamlara madde madde verdiği cevaplar, 8.sahifede sol köşede çerçeve içindedir.

14-Bu arada cereyan eden alakalı hadise, Necip Fazıl'ın, Abdülkadir Karahan'ın evinden telefonla Ali Nihad Tarlan'ı araması ve verdiği cevapları paralel telefonda Abdülkadir Karahan'a dinletmesidir. Telefon muhaveresi aynen şöyledir:

-Ben Abdülkadir Karahan'la görüştim. İsnatların hepsini reddediyor ve mukabil vesikalar gösteriyor. Mesela bizzat sizin imzanızı taşıyan Profesör Kurulu kararında onu ne türlü methettiğinizi, kıymetlendirdiğinizi açıkça gösteriyor.

-Ben onun ne olduğunu sonradan anladım.

-25 yıllık münasebetiniz bulunan ve kendi yetiştirmeniz olan birini 20 yıl içinde anlamıyorsunuz da son 5 yıllık profesörlük devresi içinde mi anlıyorsunuz?

- Öyle oldu.

-Fransızca'yı çok iyi bildiğine bana Sorbon Üniversitesi otoritelerinden vesikalar ve bizzat neşrettiği eserlerden Fransızca parçalar göstererek, yabancı dil bilmediği isnadına karşılık verdi.

- Onları yazan kendisi değil, üniversite öğretim üyelerinden Selmin hanımdır.

-Ya muhtelif Doğu memleketlerinde Farsça ve Arapça verdiği konferanslar ve ayrıca neşrettiği yazılar? Hepsini matbu metinler halinde gösterdi.

- Onlar da uydurma şeyler. İzahları var.

-Üniversitede kız talebelere tecavüzünü kat'i surette reddediyor ve bu hususta mantıki izahlarda bulunuyor.

-Yalan!.. Daha geçenlerde bazı talebeler onun için “ırz düşmanı!” diye bağırarak nümayiş yaptılar.

- Necip Fazıl hükmünü veriyor:

- Hocam, görüyorum ki, ihtimal âlemine göre, ya isnat ve iftira eden yahut ithama hedef teşkil eden taraf olarak bu işte ancak “şenaat” tabirinin ifade edebileceği biri var... Hakikat aya çıksın ve şenaat kime aitse kabullensin... Neticeyi göreceğiz!

-Bu konuşma üzerine Abdülkadir Karahan, paralel telefonun bulunduğu odadan şimşek gibi fırlamış ve öğrencilerin “ırz düşmanı!” diye bağırdukları ithamına paralanırcasına bir heyecanla “Yalan, yalan!” diye bağırmıştır.

15-Necip Fazıl, çok eskiden beri tanıdığı ve büyük bir saygı beslediği Psikoloji Doçenti Selmin Hanımefendiyi yine aynı evden telefonla aramış ve Abdülkadir Karahan'ın Fransızca yazılarının yazanın kendisi olup olmadığı sualine “Bir tek yazısı üzerinde Profesör Sabri Esad'la beraber yardımcılık ettik! Bu normaldir. Ayrıca hiç bir yazısını yazmış değilim” cevabını vermiştir. Böylece Fransızcalarının Selmin Hanım tarafından kaleme alındığı isnadı merkezinden yalanlanmış oluyor ki, son derece dikkate şayandır.

16-Abdülkadir Karahan'ı en ziyade müteessir ve dolayısı ile Necip Fazıl'ı son derece müteazzi eden nokta, onun, itham maddelerinden bir tanesiyle “Karahana” ailesine tecavüz edildiği hakkındaki zannıdır. Rauf Tanır tarafından öne sürülen bu madde “Karahana” aile ismini başka bir telaffuzla ifade etmekte ve bu başka telaffuza Kürtçe “kürek” manasını vermektedir. Böyle bir telaffuz ve manayı ne başta, ne de sonda bileceğimize, bilmemize imkân olmadığına göre, bu noktayı dışı bir teferruat unsuru olarak kaydettiğimiz, hiç de böyle hasis bir teferruata istinat fikrinde olmadığımız, asla kötü niyet beslemediğimiz kendi kendisine bellidir. Kaldı ki, topyekûn hazır bulunan gençlerden biri bu değişik telaffuzun belirttiği manaya üstelik gayet çirkin bir delalet isnat etmiş ve adeta ihbarı yapana da neşredene böyle bir manayı benimsedikleri ithamında bulunmuştur. Böyle bir görüşü mutlak surette reddeder ve “Karahana” olarak gösteren ve onun sonradan Karahan'a çevrildiğini tespit eden Abdülkadir Karahan, eğer Kürt ise bir infirat politikası gütmemek, hususiyle solculuğa kaçmamak –ki o bunlardan münezzehdir- şahsiyle, kanaatimizce, hatta iftihar mevkiindedir. Zira Necip Fazıl Kısakürek ve Büyük Doğu ideolojyası gözünde Kürt, İslami davada büyük hizmetleri görülmüş, zekâ ve aksiyon kabiliyetiyle temayüz etmiş müstesna bir ırktır ve Necip Fazıl bu ırka nasıl sevgi ve takdirle bağlı olmasın ki, onun bizzat mürşidi, büyük veli Abdülhakim Arvasi Hazretleri Kürt'tür. Bu bakımdan 600 küsur yıllık bir mazisi olduğunu öğrendiğimiz bu temiz Anadolu ailesine hürmet duygusundan başka bir his besleyemeyeceği tabiidir.

17-Bu vaziyette Büyük Doğu, hakikati olduğu gibi kaydetmek ve tarafları olanca iddiaları ile ortaya koymak gibi ulvi vazifeyi yüklenirken,

Abdülkadir Karahan`ın bir (komplo) karşısında kalmış bulunmak ihtimaliyle iç içe, hak ne tarafta ederse etsin, üniversitemize ait yaranın meydana geldiği ve bunu deşmekle Türk irfan, fikir ve ahlakına en büyük hizmeti yerine getirdiği kanaatindedir.

Ali Nihad Tarlan`ın Son Cevapları

Necip Fazıl, Profesör Karahan`ın ortaya attığı vesikalar ve nefsi müdafaada öne sürdüğü fikirler üzerine vaziyet Profesör Ali Nihad Tarlan`a bildirilmiş ve nasıl mukabele edeceği merakla beklenmiştir.

Ali Nihad, Abdülkadir Karahan`ın bütün cevaplarına “yalan!” demekle yetinmiş, (Rokfeller) müessesesinden para ve yardım almış olma hadisesini Profesör Takiyüddin Mengüşoğlu`dan öğrendiğini ve dosyasının üniversitede bulunduğunu söylemiş, Karahan`ın Urfa`da ilkokul öğretmenliği yaparken bir kız talebesine tasalluttan, vilayet meclisi kararıyla tard edildiğine dair ortaya yeni bir vaka atmış, onun sağladığı bazı belge ve takdirleri yalvarmak suretiyle elde edilen hatır -gönül eserleri olarak sınıflandırılmış ve sonunda: :

-Siz benimle mülakat şeklinde görüşmüş olun! Her maddeyi teker teker cevaplandırırım!

dediği halde Necip Fazıl`a telefon ederek:

-İşimiz mahkemededir; karar neticesine kadar hiç bir beyanda bulunmayacağım! Size verdiğim cevapları benim ağızımdan değil de, kendi lisanınızdan kayıt edebilirsiniz!

demek suretiyle garip bir ricat kavsi çizerek sahneden ayrılmıştır.

Öte yandan öğrendiğimize göre, 1967`deki ilkyazının bütün muhtevasını, isnat ve tefsirlerini Büyük Doğuya, hem de arkasından koşarak bizzat vermiş ve Necip Fazıl`ın evine şimdiye kadar tam beş kere gelmiş olan Ali Nihad Tarlan, sorgu safhasında mahkemeye verdiği beyanda Necip Fazıl`ı tanımadığını, onunla hiç bir kere temas ve görüşmesi olmadığını söyleyecek ve dolayısı ile alakası bulunmadığını ima edecek derecede vicdan ve hakikate zıt bir harekette bulunmuştur.

Böylece, Abdülkadir Karahan`ın bazı taktiklere kurban edilmek istendiği hissi doğmakta ve meseleye ne taraftan bakılırsa bakılsın, meydana riya bir katiyetle üniversitemizin feci hali çıkmaktadır.

Sonuç

Kimi hedeflere dolaysız, kimi hedeflere de dolaylı varılır. Dolaysız olana dolaylı gidilirse gecikme olur ve zaman yitilir. Bu gecikme, sonuç almaya engel olabilir.

Prof. Ali Tarlan Hoca`nın Abdülkadir Karahan hakkında ileri sürdüğü iddiaların tümü gerçektir. Ancak Hoca`nın 20 yıl sonra bunları dillendirmesi, pek de uygun olmamış ve inandırıcılıktan uzak kalmıştır.

Prof. Karahan, yabancı dil konusunda oldukça zayıftı. Arapça metinleri, Arap ülkelerinden gelen doktora talebelerine yazdırıyordu. İngilizceleri, Doç.

Dr. Leyla Melek Kermen'e, Fransızcaları Prof. Selmin Hanım'a, Farsçaları da İran asıllı Ali Milani'ye yazdırıyordu. Bütün bunlar, bilinen gerçeklerdir.

Karahan'ın kırıcı, saldırgan ve geçimsiz karakterine karşılık, Prof. Ali Nihad Tarlan'ın çelebi ve derviş-meşrep bir Hoca olduğunu belirtelim. Onun üzerinde çalıştığı Ahmed Paşa'nın, dervişi konu edinen birkaç beytiyle yazımızı bitirelim.

“Arştan çok yücedir rif’ati dervîşlerin
Kimse bilmez nicedir izzeti dervîşlerin

Ol harîmin kim ola mahremi kim tan yelidir
Perdedâr-i harem-i hürmeti dervîşlerin

Cân satıp her birisi oldu belâ müşterîsi
Aşk şehrinde budur sanatı dervîşlerin”